

Jaarverslag 2022

Inhoud

Voorwoord	3		
1 ANOG	4	4 ANLB 2023-2028	15
De organisatie	4	Nieuwe kansen	15
Werkgroepen	5	De Gebiedsaanvraag	15
Samenwerkende partijen	6		
Beheermonitoring	7		
2 ANLb	10	5 Projecten	16
Leefgebieden	10	Afgeronde projecten	16
Activiteiten 2022	11	Lopende Projecten	18
Schouwer in beeld	13	Deelnemer in beeld	23
3 Het nieuwe GLB	14	6 Wat doen we nog meer...	24
Activiteiten 2022	14		
		7 Vooruitblik 2023	25

Voorwoord

Peter Roelfsema

Voor je ligt het jaarverslag van Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen (ANOG) met een samenvatting van het afgelopen jaar over de organisatorische gang van zaken. Een jaar met diverse wisselingen binnen het bestuur en de werkorganisatie. Iedereen heeft zich ingezet om de operatie, waar we voor staan, zo goed mogelijk door te laten lopen. Mijn waardering daarvoor. Beide geledingen zijn weer op sterkte.

In het jaarverslag lees je over de uitvoering en de resultaten van het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb). Daarnaast worden diverse projecten, waar we aan werken, toegelicht. Met dit jaarverslag sluiten we de ANLb-periode 2016-2022 af. Als ANOG zijn we in ieder geval trots op de resultaten, die we in het veld hebben behaald.

De trots zit ook verweven in de teksten in dit jaarverslag. Neem er kennis van, want we hebben het samen met jouw inzet en betrokkenheid bereikt. ■

Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen

Beatrixstraat 13
9541 CC
Vlagtwedde

0597 72 69 66
info@anog.nl
www.anog.nl

IBAN NL49RABO038.26.52.630
KVK 02081153
BTW NL81244797B01

ANOG

De Organisatie

Het jaarverslag is dit jaar in een nieuw jasje! In deze editie lees je over de resultaten die ANLb heeft behaald en de projecten die we uitvoeren. Maak kennis met het team en het bestuur achter ANOG én met wie we samenwerken: leden, vrijwilligers en experts.

ANOG, de vereniging

Het is een vereniging van ruim 340 boeren in Oost-Groningen, die zich samen hard maken voor het versterken en vergroten van de biodiversiteit. Want een betere biodiversiteit, dat boert beter.

ANOG vormt als collectief de schakel tussen de provincie Groningen en de akkerbouwers voor Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb) in Oost-Groningen. Naast het gebiedscoördinatorschap van ANLb voert ANOG, in samenwerking met haar leden en diverse partijen, verschillende projecten uit ter verbetering van de agrarische natuur waarbij verduurzaming van de landbouw met een economisch perspectief centraal staat.

Leden

Eind 2022 bestaat ANOG uit 344 leden en 20 donateurs. In de algemene ledenvergadering van 3 maart 2022 zijn Jan Willem Kok en Henk Smith als erelid benoemd.

Het bestuur

In 2022 zijn er geen bestuursleden bijgekomen of vertrokken. Na het vertrek van de voorzitter Ingrid Jansen in oktober 2021 heeft Tonny Doornbos als vice-voorzitter langere tijd de rol als voorzitter opgepakt. De vacature voor voorzitter heeft extern opengestaan. Na intern overleg heeft het bestuur in de vergadering van 21 april 2022 besloten om Peter Roelfsema aan te stellen op de vacante positie als voorzitter. We zijn blij dat alle rollen weer zijn vervuld en dat we op volle sterkte verder kunnen.

Het team

In 2022 hebben we een aantal nieuwe medewerkers aangetrokken. De nieuwe gezichten zijn Marijke van der Laan (manager), Heleen Strockmeijer (projectmedewerker ANLb), Laura de Lange (projectmedewerker).

Verhuizing

Per 1 juni 2022 heeft ANOG haar vertrouwde plek in de 'koekjesfabriek' verruild voor een nieuw kantoor in 't Kruispunt in Vlagtwedde. We hebben hier één vaste ruimte voor zes werkplekken en een vaste spreekkamer ter beschikking. Voor bijeenkomsten/vergaderingen die we voor grotere groepen organiseren, huren we een zaal. We zijn blij dat de verhuizing soepel is verlopen en dat de leden ons weten te vinden op ons nieuwe adres. ■

Leden
344

donateurs
20

Bestuursleden
5

Medewerkers
6

Ereleden
Jan Willem Kok
Henk Smith

Bestuur

Voorzitter	Peter Roelfsema	Toegetreden in 2021 Niet herkiesbaar
Penningmeester	Dirk Nigten	Herkozen Niet herkiesbaar
Secretaris (&vice voorzitter)	Tonny Doornbos	Herkozen Herkiesbaar in 2024
Algemeen lid	Doeko van 't Westeinde	Toegetreden in 2020 Herkiesbaar in 2024
Algemeen lid	Gert Sterenborg	Toegetreden in 2021 Herkiesbaar in 2025

Werkorganisatie

Manager	Marijke van der Laan-Koskamp
Financieel secretarieel medewerker	Jolanda Wilts-Lavrijsen
Gebiedscoördinator	Monique Mellema-Pentenga
Projectleider	Marjon Schultinga
Projectmedewerker	Laura de Lange
Projectmedewerker ANLb	Heleen Strockmeijer

Werkgroepen

	Voorzitter	Leden	
ANLb	D. van 't Westeinde	D. Nigten D. van 't Westeinde H. Smith J.O. Bosker G. Kaput M. Mellema H. Strockmeijer	Bestuur Bestuur Lid Lid Lid Werkorganisatie Werkorganisatie
Innovatie en ontwikkeling	G. Sterenborg	G. Sterenborg D. Nigten H. Geling M. Schultinga M. van der Laan	Bestuur Bestuur Lid Werkorganisatie Werkorganisatie
Water	T. Doornbos	D. van 't Westeinde T. Doornbos M. Schultinga L. de Lange H. Strockmeijer	Bestuur Bestuur Werkorganisatie Werkorganisatie Werkorganisatie

Samenwerkingspartijen

BoerenNatuur en overige partijen

ANOG kan en wil het werk en de inzet op projecten niet alleen doen. We zoeken samenwerking waar mogelijk en hopen zo grotere stappen te maken in de ambitie, die we hebben op het gebied van ANLb, DAW en natuur inclusieve landbouw. Onze basissamenwerking ligt bij de koepelorganisatie van de agrarische collectieven: BoerenNatuur.

Binnen BoerenNatuur zijn zogenaamde kenniscirkels gestart, waarbij medewerkers van collectieven kennis uitwisselen op specifieke terreinen, zoals ANLb en duurzame landbouw. Collectieven die bijvoorbeeld in het 'open akkergebied' opereren kunnen veel van elkaar leren en daardoor nog effectiever op de doelen sturen. Bij het vormgeven van het nieuwe GLB is BoerenNatuur in het proces betrokken en vormt de input vanuit de aangesloten collectieven een basis bij het geven van adviezen. ANOG heeft als akkerbouwcollectief veel ingebracht op dit specifieke thema. De samenwerking met BoerenNatuur is voor ons erg belangrijk. Via Sarah Westenburg worden we zeer regelmatig bijgepraat over de nieuwste veranderingen.

Op bestuurlijk niveau werken we in noordelijk verband goed samen met Collectief Midden Groningen, Collectief Groningen West en Agrarische Natuur Drenthe. Tweemaandelijks is afstemming over de gezamenlijke thema's en dat maakt ook het opereren richting de beide provincies effectiever. Ook de werkorganisaties hebben een overleg op managementniveau. Om de zes weken worden de gezamenlijke beleidsonderwerpen voorbereid. Op projectniveau werken we samen met Agrarische Natuur Drenthe en Collectief Midden Groningen. ■

Beheermonitoring

We zetten ons dag in dag uit volop in om akkervogelbeheer te realiseren en te onderhouden, waarbij kwaliteit een belangrijk goed is. Akkerranden, wintervoedselveldjes, voedsel en broedgelegenheid zijn nodig om akkervogels een goed huis te bieden. Maar hoe gaat het eigenlijk met hen? De jaarlijkse telling biedt inzichten.

Sinds 2017 worden akkervogels geteld in Oost-Groningen, waarbij gebruik wordt gemaakt van 'beheermonitoring'. In opdracht van ANOG telt SOVON elk jaar hoeveel akkervogels in het gebied leven, welke soorten het zijn en kijkt of er een toe- of afname is.

Broed- en wintervogels
Bij de tellingen wordt onderscheid gemaakt tussen broed- en wintervogels. De een,

Hoe gaat het met de vogels?

Er zijn:

315
Akkerranden

192
wintervoedsel- en
stoppelakkers

108
Vogelakkers

176
Referentiepercelen

21
soorten vogels

Geïntervieweerd

zoals de naam doet vermoeden, broedt in Nederland en overwintert in warmere gebieden. De wintervogels zijn in de winter sterk afhankelijk van overgebleven granen.

Het afgelopen jaar zijn in Oost-Groningen meerdere vogelsoorten geteld. Bekende soorten zijn de patrijs, kwartelkoning, veldleeuwerik, kievit, wulp, kneu en geelgors.

De broed- en wintervogels hebben aparte tellingen.

Broedvogels

Van de 21 geselecteerde broedvogels zijn er tien soorten die met hogere dichtheid in de akkerranden verblijven ten opzichte van de controle percelen. Eén vogelsoort had juist een lagere dichtheid in de akkerrand.

Niet alleen de akkerrand zelf is van invloed, ook in de buffer van 150 meter rondom de rand zijn veertien vogelsoorten geteld die daarvan profiteren. Oude langjarige randen trekken meer vogels aan dan randen die recent

zijn ingezaaid.

Wintervogels

Van de 21 geselecteerde wintervogels zijn op de veldleeuwerik na alle vogels in veelvoud hoger aangetroffen in de wintervoedselveldjes. De veldleeuwerik prefereert een reguliere akker boven een wintervoedselveldje.

Verder is geconstateerd dat de aanwezigheid van de veldmuis een licht negatieve invloed heeft op zaadetende vogels, maar een positief effect op roofvogels en reigers.

Niet alleen vogels hebben belang bij agrarisch natuurbeheer, ook diersoorten zoals de haas en de ree vinden dekking!

Oost-Groningen

Oldambt

A NOG staat voor Oost-Groningen. Het landschap is veelzijdig! Van noord, langs de Veenkoloniën, naar zuid reis je van klei naar zand. Van openheid naar bossen en lanen. Van brede koloniale wijken tot kronkelende beken.

Westerwolde

Veenkoloniën

ANLb

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer 2022

Agrariërs in Oost-Groningen die natuur willen stimuleren, sluiten met ANOG een contract af over de te nemen maatregelen. Deze maatregelen variëren van het inzaaien van kruidenrijke akkerranden tot het laten staan van stoppels na de graanoogst. Op deze manier ontstaat voor akkervogels meer voedsel-, broed- en overwinteringsgelegenheid.

Oost-Groningen telt vier leefgebieden. Open akkerland, droge dooradering, natte dooradering en categorie water. Elk leefgebied heeft zijn eigen doelen en beheermaatregelen.

Open Akkerland

Het grootste deel van het ANLb-budget gaat bij ANOG naar Open Akkerland. In 2016 is ANOG begonnen met tien clusters in het Open Akkerland. In de loop der jaren heeft ANOG het beheer kunnen uitbreiden naar veertien clusters. Er zijn niet alleen nieuwe clusters gerealiseerd, maar ook de bestaande clusters zijn vergroot en versterkt. In totaal ligt er nu ruim 650 hectare aan beheerovereenkomsten in Oost-Groningen. Doordat 2022 een overgangsjaar is tussen de eerste en tweede Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) periode is er geen uitbreiding geweest qua budget.

Open akkerland
653Ha

Droge Dooradering
31Ha

Natte Dooradering
2,5Ha

Categorie Water
36Ha

Om de kwaliteit van agrarisch natuurbeheer te verbeteren binnen de clusters, worden er jaarlijks gesprekken gevoerd met deelnemers. Niet alleen wordt naar de kwaliteit van het beheer gekeken, maar ook naar de ligging en de diversiteit aan agrarisch natuurbeheerpakketten binnen de clusters. Door beheer te rouleren of opnieuw in te zaaien proberen we verruiging tegen te gaan. De meest verruigde randen worden als eerste geprobeerd te verplaatsen, opnieuw in te zaaien of om te zetten naar een ander pakket.

Om kaalslag in een gebied te voorkomen, worden niet alle beheereenheden binnen een cluster in hetzelfde jaar verplaatst of omgezet. Als richtlijn houden we aan dat de kruidenrijke akkers na het derde of het vierde jaar opnieuw moeten worden ingezaaid of verplaatst.

ANOG streeft naar clusters in het Open Akkerland met verschillende beheerpakketten en beheereenheden van verschillende leeftijden om zoveel mogelijk variatie in een gebied te krijgen.

Droge dooradering

Dit beheer is vooral in Westerwolde gelegd voor voornamelijk patrijzen, gorzen en kneuen. Het beheer wordt langs landschapselementen geplaatst en bij voorkeur aan de zuidkant. Het beheer moet uiteindelijk leiden tot een samenhangend geheel dat als een buffer ligt om de Westerwoldse natuurgebieden. De overgang van de natuurgebieden in Westerwolde rond de Ruiten Aa naar het open landelijk gebied wordt hierdoor geleidelijker.

Natte dooradering

In de natte dooradering worden sloten op een duurzame manier beheerd. Duurzaam slootbeheer houdt in, dat een kwart van de

sloot op leefgebiedsniveau niet wordt geschoond.

Categorie Water

Voor de categorie Water zijn randen van drie of vier meter breed aangelegd langs watervoerende sloten. In 2020 is het areaal voor categorie Water verdubbeld van 19 naar 35 hectare. In 2022 is het areaal nagenoeg gelijk gebleven, evenals in 2021.

Activiteiten 2022:

ANOG heeft in 2022 de volgende activiteiten rondom ANLb uitgevoerd:

Inloopdagen en bijeenkomsten

Op verschillende momenten zijn inloopdagen voor ANLb deelnemers georganiseerd om het beheer en de voortgang van het beheer te bespreken. Doordat het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid vanaf 2023 wordt gekoppeld aan ANLb is het belangrijk dat ANLb-deelnemers worden geïnformeerd over de nieuwe regelgeving. De basisregels van het nieuwe GLB, die voor zover mogelijk in 2023 van kracht gaan, zijn in hoofdlijnen met de deelnemers besproken in zowel verschillende groepsverbanden als 1-op-1-gesprekken.

Schouwresultaten

De discussie over de definitie 'gewas', die sinds 2020 speelt met NVWA, is ook in 2022 helaas nog niet opgelost. NVWA heeft in 2020 kruidenrijke akkerranden afgewezen omdat zij vinden dat een gemaaide kruidenrijke akkerrand geen gewas is, en daarmee niet voldoet aan de bedekkingseis van 90% gewas. Met de nieuwe beheereis 'een deel van de grassen en kruiden mogen worden gemaaid en afgevoerd' gaan we er vanuit dat het beheer verantwoord kan worden gemaaid.

Bij de schouw op het ANLb-beheer zijn geen grote overtredingen geconstateerd. 2022 is het eerste jaar van de ANLb-periode 2016-2022 waarin geen enkele waarschuwing en/of korting is doorberekend aan de deelnemer.

Samenwerking Prolander

De Provincie Groningen heeft de Groninger collectieven gevraagd om Prolander ook in 2022 te ondersteunen bij het uitvoeren van extra vergroeningseisen van provinciale pachtgronden. Per pachtcontract moet zes procent aan akkerranden worden gerealiseerd. In 2022 is in totaal acht hectare aan beheer op pachtgrond ingetekend bij 17 verschillende ondernemers in Oost-Groningen. Per ondernemer is een contract opgesteld waarin de omvang en ligging van het agrarisch natuurbeheer is beschreven. ANOG ondersteunt de pachters bij de praktische zaken, zoals het bestellen en leveren van het zaaizaad, adviseert over de ligging van de randen en de uitvoer van het beheer. Daarnaast wordt ook de schouw op het beheer door ANOG uitgevoerd. ■

Jan de Boer

Elk jaar worden de akkerranden bekeken, de wintervoedselveldjes gemonitord en wordt er genoten van de aanwezige akkervogels. Maar wie houdt zich hiermee bezig? We gaan in gesprek met schouwer Jan de Boer uit Onstwedde.

Hoe lang ben je al schouwer?

Ik ben nu drie jaar schouwer. Komend jaar wordt het vierde jaar dat ik als schouwer werk.

Waarom ben je hiermee begonnen?

Ik ben minder gaan werken in mijn bedrijf wegens gezondheidsredenen. Dan zoek je toch een leuk tijdverdrijf. Zo heb ik naar ANOG geschreven dat ik graag mee wil helpen.

Het schouwen bevalt me ontzettend goed. Je bent in de buitenlucht en met de

natuur bezig. Vaak maak je een praatje met de beherende boer. Als het even kan, drinken we een kop koffie of thee. Daar komen altijd mooie gesprekken uit voort en je steekt er wat van op!

Hoe ken je ANOG?

Vanaf het begin van ANOG zijn we al lid. En waar het kon, hebben we agrarisch beheer. De laatste jaren hebben we wterranden vanuit het DAW-project.

Wat is een mooie of leuke ervaring dat je hebt meegemaakt?

Een aantal jaren geleden hebben we een patrijs in een stukje struweel gespot. Dat is al mooi om te zien. Maar het jaar erop hoorde ik dat er ineens een jong koppel patrijzen zat! Daar doe je het voor.

Heeft schouwen je nieuwe inzichten gegeven die je zelf thuis toepast?

Als je in gesprek komt dan wissel je ervaringen uit. Zo had iemand in het voorjaar alleen maar onkruiden. Het kruidenmengsel kwam er niet doorheen. Daarom heeft hij de rand op zo'n 20 centimeter hoogte afgemaaid. Het onkruid werd getopt, waardoor

het mengsel de kans kreeg om te groeien. Dat resulteerde in een prachtige rand.

Heb je tips voor deelnemende boeren op basis van je ervaring?

Ondanks dat ik denk dat de meeste boeren dit wel doen, zou ik zeggen: kijk goed om je heen in het veld en heb aandacht voor de kleine dingen. Zo hadden we met de aardappels ineens een nestje kievitseieren in het veld. Nadat we voor een tweede keer langs de plek reden, zagen we drie piepjonge kuikens die net uit het ei waren gekropen. Die geef je natuurlijk de ruimte. Ook zeg ik: maai al die kleine overhoekjes en randjes gras eens wat minder vaak. Het hoeft allemaal niet strak en kaal.

Wat zou je graag anders zien in de toekomst?

Dat de overheid wat toeschietelijker naar de boer toe wordt. De flexibiliteit is weg door alle regelgeving. En de regelgeving staat correct beheer vaak in de weg. We kunnen allemaal wat meer vertrouwen gebruiken. ■

Het nieuwe GLB

Na een jaar hard werken en veel informatie vergaren rondom het nieuwe GLB, is er voor de boer (en ANOG) helaas nog veel onduidelijk.

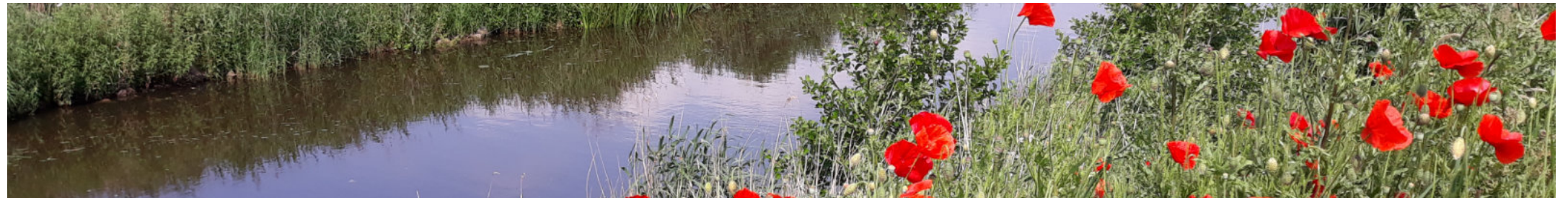
We zijn blij met de (soms kleine) aanpassingen die we hebben kunnen doen, maar hadden graag meer duidelijkheid en een praktisch toepasbaar beleid voor de regio gehad. We blijven ons daarom in 2023 opnieuw inzetten voor een eenvoudiger en werkbaarder systeem, dan wat we tot op heden zien.

We wisten dat het nieuwe GLB en de nieuwe ANLb-periode veel extra tijd en energie zou vragen in 2022. Maar dat het zo veel tijd zou zijn en zo zou uitpakken dat we er met elkaar bovenop zouden zitten en aan het eind van het jaar nog niet echt een bevredigend gevoel hebben, hadden we eerlijk gezegd niet verwacht.

Wat hebben we gedaan?

In de eerste helft van het jaar hebben we twee online bijeenkomsten georganiseerd en rond de zomer twee fysieke bijeenkomsten voor de regio's zand en klei. Onze ervaring is dat deze manier van informatieverstoring door veel leden wordt gewaardeerd. Dat blijkt ook uit de grote belangstelling die er was. Zelf merken we nog bijna dagelijks dat we na elke bijeenkomst weer nieuwe vragen hebben richting RVO, waar nog duidelijkheid over moet komen. Het gevoel bekruipt je dan soms dat je met meer vragen terugkomt dan dat je antwoorden hebt kunnen geven. Omdat de overheid de simulatietool nog niet bedrijfsklaar heeft, heeft BoerenNatuur een eigen simulatietool ontwikkeld voor ANLb-deelnemers. Deze hebben we de afgelopen weken in kleine groepen doorgenomen om de bedrijfsspecifieke situatie door te kunnen rekenen. ■

Vooruitblik ANLb 2023-2028

Veranderend beleid en gewijzigde inzichten kenmerkt de nieuwe GLB-periode, zoals eerder beschreven. Ondanks dat gaan we een nieuwe ANLb-periode voor zes jaar tegemoet. ANOG heeft in tegenstelling tot sommige andere collectieven gekozen om in 2023 contracten aan te bieden voor één jaar. Een bewuste keuze, welke de boer en ANOG keuze mogelijkheden geeft en ruimte biedt voor de keuzes die moeten worden gemaakt in de nieuwe GLB-periode.

We hopen het huidige ANLb-beheer, welke in 14 akkervogelclusters ligt, in stand te kunnen houden en waar mogelijk uit te breiden met nieuwe deelnemers. Voor veel boeren is het onzeker hoe het komend teeltjaar verloopt, laat staan hoe de regelgeving er in 2024 gaat uitzien. We gaan daarom in de loop van 2023 opnieuw in gesprek over de periode 2024-2028.

Nieuwe kansen binnen ANLb

Ondanks veel onzekerheden op het gebied van regelgeving is het duidelijk dat er ook

nieuwe kansen voor ons werkgebied gaan komen. Door de nieuwe doelen op het gebied van water, bodem en klimaat is het de verwachting dat er de komende jaren meer budget vrijkomt voor agrarisch natuurbeheer, specifiek gericht op deze onderwerpen. Zoals het nu lijkt kunnen deze budgetten ook breder in het werkgebied worden uitgezet dan op dit moment het geval is voor de gelden gericht op akkervogels, die zijn gekoppeld aan leefgebieden. Zodra hier meer over bekend is, zullen we je hierover informeren. Onze doelstelling is om zoveel mogelijk beheer op de goede plek te krijgen en om zo veel mogelijk boeren de kans te geven om aan agrarisch natuurbeheer mee te laten doen.

De Gebiedsaanvraag

In aanloop op de ANLb-periode 2023-2028 is er ook sprake van een openstelling van nieuwe budgetten door de provincie. ANOG heeft hiervoor in december een gebiedsaanvraag ingediend. Begin 2023 komt de provincie terug met een eerste reactie. ■

ANOG voert verschillende soorten projecten uit: van kennisontwikkeling en praktijkgericht onderzoek tot projecten gericht op het verbeteren van beleid. Zowel lokaal als landelijk zetten we ons in.

Afgeronde projecten

Actieplan akkervogels

Projectpartners: AND, Provincie Drenthe
Samenwerking met 16 andere collectieven en partijen.

In maart is het [actieplan akkervogels](#) overhandigd aan de provincie en de waterschappen. Voor dit plan hebben we samengewerkt met zestien partijen. In het plan wordt omschreven wat er nodig is om te komen tot vitale akkervogellandschappen.

ANOG is projectleider van het actieplan en we zijn trots op het resultaat. We hebben een brede samenwerking in de provincie bereikt: van agrarische collectieven, natuurorganisaties tot onderzoeksinstituten en wildbeheereenheden. We zijn het er over eens: een integrale benadering is nodig om het tij te keren voor onze akkervogels!

In 2023 faciliteert ANOG de stap van plan naar uitvoering met de betrokken partijen. We vinden het belangrijk dat het niet bij een mooi plan blijft, maar dat het ook in de praktijk wordt gebracht.

Innovatie Biodiversiteit Veenkoloniën

Samenwerking tussen AND en ANOG met financiering vanuit de provincies (SNN/POP)

Het project Innovaties Biodiversiteit Veenkoloniën is ten einde. Met in achtneming

van enkele beperkingen van hogerhand (corona en verlies van een teeltseizoen door late start) zijn de meeste deelprojecten redelijk tot goed afgerond. Het is met name jammer dat we minder veldbijeenkomsten konden organiseren door de coronamaatregelen. De aanzet voor dit project is inzicht te krijgen in de betekenis van diverse maatregelen voor de biodiversiteit om de landbouwkundige betekenis van deze maatregelen in te kunnen schatten. Daarnaast willen we een manier vinden om de biodiversiteitswaarden van deze maatregelen in een getal te vangen, de zogenaamde KPI (kritische prestatie indicator). In het project is uitgezocht wat de bruikbaarheid van de beschikbare data is, maar in intensieve workshops met de Biodiversiteit Monitor Akkerbouw (BMA) en de WUR hebben we geprobeerd ook de waarde voor de praktijk aan deze KPI's te koppelen. De voorstellen van de BMA zullen in februari 2023 worden gepubliceerd. Alle inhoudelijke deelprojecten zijn afgesloten met verslagen en/of fact sheets. We proberen deze met behulp van de Regiodeal toegankelijker te maken door opname in het 'groen kennisnet'.

Meer Kennis, Minder Middelen

Samenwerking met Waterschap Hunze en Aa's, het Louis Bolk Instituut, DAW.

Het afgelopen jaar hebben we weer een aantal interessante veldbijeenkomsten georganiseerd. De onderwerpen waren natuurlijke plaagbeheersing (FAB), onkruidbeheersing, biostimulanten en groene middelen en ecologisch slootbeheer. De opkomst bij de bijeenkomsten is goed. Ook hebben we weer gesprekken gevoerd met een aantal teeltadviseurs van ketenpartijen in ons gebied.

We hebben samengewerkt met Waterschap Hunze en Aa's, het Louis Bolk Instituut en het bedrijfsleven voor het invullen van de veldbijeenkomsten. Het project wais gestart in 2017 en er deden in 2022 zestig leden aan mee. Zij leggen ANLb-akkerranden aan van drie of vier meter breed en nemen deel aan de veldbijeenkomsten. Op deze manier vergroten we het rendement van de akkerranden: zij vormen niet alleen een fysieke buffer maar bieden ook de kans om kennis te vergroten. Deze kennis draagt bij aan het verminderen van gewasbeschermingsmiddelen of het ecologisch beheren van de sloot. Dit zorgt voor meer biodiversiteit en een betere waterkwaliteit.

In 2023 vindt er helaas geen vervolg plaats. Ondanks dat dit lange tijd de uitgesproken verwachting vanuit het waterschap was, kunnen we op z'n vroegst een doorstart maken vanaf september 2023. Ondanks deze tegenvaller zijn er wel voornemens om één of twee veldbijeenkomsten te organiseren rondom de thema's waterkwaliteit en bodem.

Investerings akkervogels

Financiering vanuit ELFPO

Met het project 'Investerings akkervogels' zijn in verschillende beheerclusters in het open akkerland keverbanken aangelegd en op diverse locaties is struweel op overhoekjes aangeplant. Keverbanken zijn verhoogde randen van ongeveer 50cm hoog. Deze verhoogde banken warmen sneller op in de zon en creëren een geschikt microklimaat voor

kevers en andere insecten. Struweel bestaat uit een begroeiing van houtige, vaak doornachtige inheemse struiken. Onder andere meidoorn, sleedoorn, hondsroos en vlierbes zijn aangeplant. Het struweel biedt voedsel en schuilgelegenheid aan allerlei akkervogels. Verdeeld over het gehele werkgebied zijn er verbodsborden geplaatst. Op de borden kunnen voorbijgangers informatie lezen over het doel van het agrarisch natuurbeheer. Daarnaast staat vermeld dat het verboden is om de akker(rand) te betreden en dat ook honden niet door het beheer mogen lopen.

Lopende projecten

"Groenblauwe dooradering in de Veenkoloniën"
Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw
Samenwerking met Waterschap Hunze en Aa's, Gemeente Stadskanaal, loonwerker & ANOG-leden.

Met drie leden, Waterschap Hunze en Aa's, een loonwerker en de gemeente Stadskanaal zijn we in september gestart om een praktische invulling te geven aan groenblauwe dooradering. De boeren hebben akkerranden ingezaaid, grenzend aan schouwpaden van het waterschap. Ook worden een aantal sloten ecologisch beheerd. We gaan de akkerranden en schouwpaden maaien en het maaisel afvoeren. Van dit maaisel maken we vervolgens bokashi. Dit is een

bodemverbeteraar dat wordt gemaakt door het fermenteren van biomassa. Zo ontstaat er een win-winsituatie: de akkerranden en schouwpaden worden van betere kwaliteit en het maaisel wordt verwerkt tot een waardevol product.

Een goede en pragmatische organisatie van dit geheel is belangrijk. Dit is dan ook een belangrijk onderdeel van deze pilot. Voor de inhoudelijke kennis over bokashi werken we samen met Mulder Agro uit Kollumerwaard.

Het goed kunnen beheren van akkerranden (en dus ook de in 2023 verplichte bufferstroken) én het verbeteren van de bodem worden steeds belangrijker. We hopen dan ook dat we door deze pilot een werkwijze

kunnen ontwikkelen, die in de toekomst breder kan worden ingezet.

"Akkerranden in de Oldambtster praktijk"
Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw
Samenwerking met SPNA ebelsheerd

Op proefboerderij SPNA Ebelsheerd liggen vele proefvakken van akkerranden. Met deze proefvakken onderzoeken we de verschillen in kwaliteit tussen diverse akkerrandmengsels en manieren van maaibeheer. De vakken zijn zowel in het voorjaar als in het najaar ingezaaid. Dit doen we ook bij twee akkerbouwers in het gebied. Elk blok wordt gemonitord op ontwikkeling en het voorkomen van onkruiden, waarbij duist en akkerdistel de belangrijkste zijn. De verschillende beheervormen bestaan uit klepelen en maaien, en afvoeren. Naast de proef met maairegimes wordt ook onderzoek uitgevoerd naar ondergrondse biodiversiteit. Er wordt gekeken naar een selectie van aanwezige organismen, welk leefgebied hun voorkeur heeft en welk effect ze hebben op een (volg)teelt of gewas.

In 2023 verwachten we de eerste tussentijdse resultaten. Het doel is om tot kwalitatief goede akkerranden te komen. Dit wordt steeds belangrijker door onder andere de komst van de verplichte bufferstroken en het afnemen van het chemische middelenpakket.

"Akkerranden in de veenkoloniale praktijk"
Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw
Samenwerking met PPO Valthermond

Evenals op SPNA Ebelsheerd zijn op PPO Valthermond proefvakken van verschillende akkerrand mengsels aangelegd. Deze zijn in het najaar ingezaaid, omdat we inmiddels weten dat je op zandgrond kwalitatief betere randen krijgt bij najaarszaai. Ook deze proefvakken worden verschillend beheerd. Belangrijke onkruiden waarop wordt gemonitord, zijn bijvoet en brandnetel.

Alle drie de Regio Deal-projecten lopen via Agenda van de Veenkoloniën.

Groningse Patrijs

Samenwerking met Landschapsbeheer Groningen, Kenniscentrum Akkervogels & de Vogelbescherming.

Al in 2020 hebben we met Landschapsbeheer Groningen, Kenniscentrum Akkervogels en de Vogelbescherming besloten dat we samen willen werken in een project voor de patrijs. Wegens allerlei omstandigheden heeft het even geduurd, maar in 2022 zijn we gekomen tot een goed plan voor de jaren 2023 – 2027. De definitieve beslissing van de financiers zal begin 2023 bekend zijn. Zodra dit binnen is gaan we met de partijen aan de slag voor het verbeteren van de leefomgeving van de patrijs in de Veenkoloniën en Westerwolde. Leden in de beoogde gebieden zullen hier dan in de loop van 2023 voor worden benaderd.

Om het leefgebied van de patrijs zo optimaal mogelijk in te richten, zijn niet alleen maatregelen op landbouwgrond nodig maar ook op natuurgronden en/of bermen. Met dit project gaan we voor de totaalaanpak. Dit sluit aan bij de insteek van het Actieplan Akkervogels.

Kwartelkoning

Samenwerking met vrijwilligers

Het afgelopen jaar hebben verscheidene ANOG-leden zich weer vrijwillig ingezet voor de kwartelkoning. Tijdens de nachtelijke luistermomenten in het veld zijn dit jaar minder kwartelkoningen gehoord dan in 2021. Eén kwartelkoning is gehoord in hetzelfde luzerne perceel als een jaar ervoor, waar destijds drie roepende mannetjes zijn gelokaliseerd. Met medewerking van de heer B. Gosselaar en groenvoederdrogerij Oldambt

B.V. hebben we op dat perceel een deel van de luzerne kunnen laten staan. Daardoor krijgt de kwartelkoning de kans om hier te broeden en het mannetje schuilgelegenheid bood in de kwetsbare ruiperiode. Met enige regelmaat zijn we daar 's nachts nog geweest om te luisteren, maar na de eerste week van juli is het 's nachts ook erg stil. Landelijk is er een pakket met een aangepast maairegime in luzerne. Komend jaar bekijken we of we dit nieuwe ANLb-pakket ook voor de kwartelkoning kunnen inzetten.

Contracts 2.0

Samenwerking met BoerenNatuur en 11 Europese lidstaten.

In juni hebben we samen met BoerenNatuur een internationale bijeenkomst georganiseerd in Oost-Groningen. We hebben uitgebreid stilgestaan bij de werking van de agrarische collectieven in Nederland, die ANLb uitvoeren. Hiervoor hebben we presentaties gevolgd, maar ook veldbezoeken gebracht. We zijn uitgenodigd door Meindert Sluis op Zuidwending en Peter Harry Mulder bij Tussenklappen. Zij hebben toegelicht welk agrarisch natuurbeheer zij uitvoeren, maar ook waarom ze het belangrijk vinden en welke resultaten zij in de loop der jaren hebben gezien.

Het project is een samenwerking van elf Europese lidstaten. Zij onderzoeken verschillende vormen van publiek-private contracten voor natuurbeheer. De lidstaten zijn erg geïnteresseerd in onze werkwijze en zien vele voordelen. Natuurlijk lopen wij ook tegen beperkingen aan en delen die dan ook.

De Duitse regio Brandenburg is zo enthousiast, dat zij onderzoeken hoe zij ons collectieve systeem kunnen implementeren. Dit zijn belangrijke ontwikkelingen voor Nederland, omdat het collectieve stelsel op deze manier steviger wordt verankerd in Europese regelgeving.

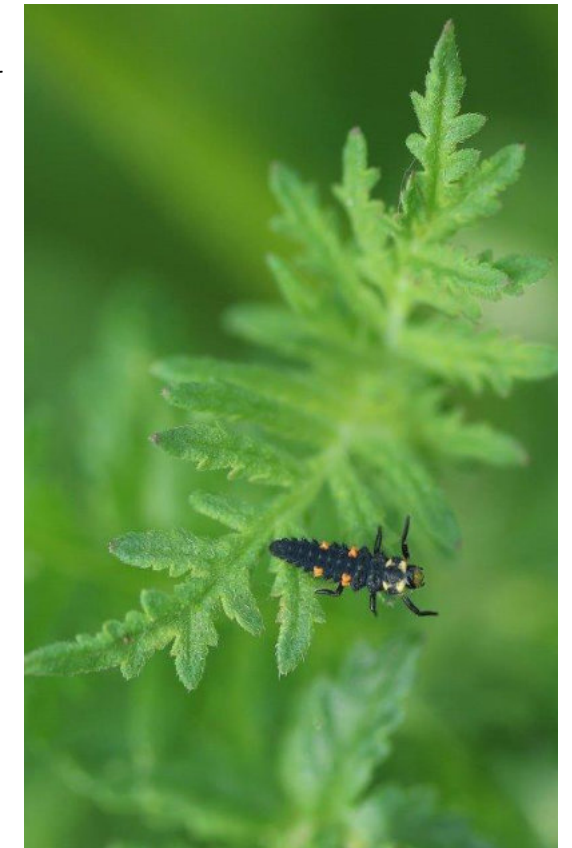

Toekomst boerderij en bodem in de Veenkoloniën

Een samenwerking tussen ANOG en WUR met financiering uit de provincies (SNN/POP)

Het project bestaat uit twee onderdelen: een studie naar het ontwerp van de boerderij van de toekomst in de Veenkoloniën en een onderzoek naar een regeneratief teeltsysteem gericht op bodemherstel in de veenkoloniën/Westerwolde. Innovatie Veenkoloniën organiseert de communicatie. Het onderzoek naar een regeneratief teeltsysteem impliceert de overtuiging dat het gangbare teeltsysteem niet toekomstbestendig is. In dit project is het uitgangspunt dat een levende en weerbare bodem de basis is van een toekomstbestendige landbouw, maar hoe krijgen we dat voor elkaar?

Het deelproject 'boerderij van de toekomst' is afgerond en het onderdeel regeneratieve landbouw wordt de komende maanden afgerond. Afgerond houdt in, dat de boerderij van de toekomst theoretisch kan worden ingericht (mits de financiën ook zijn geregeld) en er meer duidelijkheid is over enkele deelaspecten van het regeneratieve teeltsysteem. Onderzoek naar de bodem en de teeltsystemen vergt veel tijd en daardoor ook een langetermijnfinanciering. De provincies hebben via POP-subsidies nu twee teeltjaren gefinancierd en het zou van inzicht getuigen als er nog acht jaar ondersteuning kan worden toegezegd. ■

Doelgericht ANLb

Projectpartners zijn BoerenNatuur, en collectieven Natuurrijk Limburg en It Lege Midden. Daarnaast werken we samen met onder andere RVO, NVWA, LNV, Sovon en WUR.

In 2021 zijn we van start gegaan met deze pilot. Door de onzekerheden en de hoeveelheid tijd, die GLB bij collectieven en boeren heeft veroorzaakt, hebben we in 2022 minder resultaten geboekt dan gehoopt. Met name de ontwikkeling van de habitatscorekaarten in samenwerking met de overheden was lastig te organiseren. Gelukkig is daar richting het einde van 2022 verandering in gekomen en wordt hier in 2023 volop aan gewerkt. Voor ons eigen gebied hebben er bijeenkomsten en gesprekken plaatsgevonden met tien ANOG-leden: vijf op het zand en vijf op de klei. We hebben zo goed en zo kwaad als het ging met elkaar bepaald welke veldmaatregelen voor deze pilot mogelijk zouden zijn in 2023. Dit wordt begin 2023 definitief gemaakt. Daarnaast hebben we twee deelplannen opgesteld: één voor [het zand](#) en één voor [de klei](#).

Het doel van de pilot is om te komen tot een effectiever ANLb. In onze ogen moet dit meer werken en denken vanuit het gebiedsniveau in plaats van beheereenheidniveau, waarbij we beter kunnen inspelen op de actuele praktijksituaties in het veld door meer vrijheid. Daarnaast hebben we minder administratieve rompslomp. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is de kwaliteitsverbetering van ANLb. Hiervoor onderzoeken we de mogelijkheden van werken via een 'habitatscorekaart'. ■

Deelnemer in beeld

Harry Mulder

Naast ANLb voeren we vele verschillende projecten uit. Wie doen hier aan mee? We bevragen deelnemer Harrie Mulder. ANOG-lid en actief deelnemer van het project DAW MKMM. Wat zijn zijn beweegredenen?

Hoe lang ben je al ANOG-lid?

Ik denk al zo'n 15 jaar. Niet helemaal vanaf het begin. Voor ANOG hadden we wel wat agrarisch natuurbeheer, maar gesubsidieerd door de provincie. Via via zijn we uitgekomen bij ANOG.

Welk agrarisch natuurbeheer heb je?

Voornamelijk wintervoedselveldjes, wat kruidenrijke akkerranden en komend jaar laten we de stoppel van de gerst staan.

Wat is je bouwplan?

De helft van het areaal is zetmeelaardappelen, een kwart is

bieten en een kwart is graan, en vaak gerst.

Aan welk project neem je deel?

De afgelopen jaren heb ik deelgenomen aan het project DAW MKMM. Ik ben vaak nieuwsgierig en ik leer graag nieuwe dingen maar ik zal niet de eerste zijn die gelijk nieuwe dingen doorvoert.

Wat vind je de meest interessante onderwerpen?

De veldbijeenkomsten van het project MKMM blijven interessant, van de vaker georganiseerde bijeenkomst over Functionele AgroBiodiversiteit tot aan de

bijeenkomst van groene middelen en biostimulanten.

Ik hoor ook graag meer over allerlei dieren, insecten, vogels of ander wild. Ze zijn zichtbaar en tastbaar in het veld. Zelf heb ik een torenvalk en een uil achter het huis, die zijn niet altijd gewenst als het gaat om kleine akkervogels. Thuis houden ze de muizenpopulatie goed op orde, mooi om zo de natuur te zien.

Waar ben je het meest trots op?

Tja, trots. Zo zou ik het niet noemen. Ik ben tevreden met mijn bedrijf. Wellicht is dat de Groningse nuchterheid. We zeggen ziet snel dat we heel trots zijn.

We gebruiken al 15 jaar bijna geen insecticiden meer in de granen. Het is de afweging die je moet maken: het gebruik van een gevaarlijk middel voor mens en dier of dit niet gebruiken en genoegen nemen met een paar honderd kilo minder opbrengst.

Ik ben ook tevreden als ik weer over het land rij en de kieviten rond zie lopen. De oudere dieren zijn duidelijk intelligent en weten bijvoorbeeld dat ze achter de trekker veilig zijn. De jonkies hebben dat nog niet helemaal door.

En natuurlijk de veldleeuwerik die horen we in dit gebied gelukkig ook nog veel. Dat geeft motivatie! ■

Wat doen we nog meer...

Uit het jaarverslag zou je kunnen opmaken dat ANOG zich vooral richt op het ANLb-beheer en veel projecten op het gebied van akkerbouw. Toch doen we achter de schermen veel meer dan we in een paar woorden kunnen vastleggen. Daarom proberen we een korte samenvatting te geven van diverse werkzaamheden die gedurende het jaar 2022 ook hebben plaatsgevonden.

Kwaliteitsverbetering van het agrarisch natuur beheer

Er mag komende beheerjaar weer één maand eerder worden gemaaid dan in 2022.

De onkruiddruk is voor veel deelnemers en ANOG een doorn in het oog. Hierover zijn gedurende het jaar meerdere gesprekken gevoerd met onder andere RVO, NVWA en waterschappen over het maaibeeld wat nu is opgenomen in het beheerplan.

Kaarten zand/klei indeling.

In aanloop op de nieuwe GLB-periode circuleerden ineens nieuwe kaarten rond waarbij een deel van Groningen, wat toch echt klei gebied betreft, wordt aangewezen als zandregio. We zijn hier actief mee bezig

geweest en hebben aantoonbaar gemaakt, dat de realiteit anders is dan in eerste instantie is geschetst. Dit heeft voor de boer consequenties op het gebied van eco-regeling, puntensysteem, maar ook de uiteindelijke uitbetaling in ANLb. We zijn blij dat we hier met veel energie kleine stapjes hebben kunnen maken.

Gebiedsprocessen/NPLG

Voor het komende jaar staan diverse gebiedsprocessen gepland welke in 2022 al in voorbereidende fase waren. Hier sluit ANOG veelal bestuurlijk bij aan om in de voorbereidende fase aan te kunnen geven welke partijen of belangenbehartigers in elk geval betrokken moeten worden bij het proces. De uiteindelijke invulling van deze processen zal in de loop van 2023 verder vorm krijgen.

Voorwerk nieuwe projecten

Projecten wel of niet uitvoeren? Vaak maken we een bewuste keuze voor het werkgebied en onze deelnemers

Voordat een project daadwerkelijk voorzien is van een goed plan van aanpak en financiering (veelal door meerder partijen) hebben wij hier al veel uren werk in zitten.

Soms met goede afloop en interessante onderzoeksvragen voor de landbouwers in de regio. Maar soms eindigt het ook met een bewuste keuze om niet aan een project deel te willen nemen.

Zo hebben we afgelopen jaar meegewerkt aan voorbereidingsfasen van projecten waarbij we uiteindelijk besluiten niet mee te doen vanwege onvoldoende nut, verwachte belangstelling of tijdsdruk vanuit de organisatie.

Dit voorwerk aan projecten kost vaak tijd maar resulteert wel in bewuste besluiten waarom en waarmee we wel of niet gaan deelnemen, waarbij we het belang van ons werkgebied continu voor ogen houden.

Biodiversiteitsmonitor akkerbouw

Vanuit onder ander BO akkerbouw is de behoefte ontstaan voor een biodiversiteitsmonitor. We hebben bewust gekozen om hier aan mee te werken om een praktisch en goed uitvoerbaar KPI systematiek te ontwikkelen. ■

Vooruitblik 2023

Vooruitkijkend naar 2023 komen de volgende onderwerpen voorbij.

20 jaar jubileum

In de zomer van 2023 bestaat ANOG 20 jaar! We verwachten hier richting het einde van het jaar aandacht aan te geven naar de leden toe.

Opstart nieuwe projecten

We merken dat het op dit moment een tijd is van veel onduidelijkheden voor agrariërs. Zowel de activiteiten van de overheid op het gebied van gebiedsgerichte aanpak, voor onder andere stikstofreductie, als de nieuwe wetgeving rondom GLB en NAP geven veel onzekerheden.

Hierdoor zijn er op dit moment relatief weinig nieuwe projecten in opstartfase als we dit vergelijken met voorgaande jaren. We zijn aan het kijken hoe we hier weer invulling aan kunnen geven. ■

Colofon

Foto's:

Hans Hut p10, p11, p24, p25. A.
Imminga p12. Laura de Lange p3,
p8, p13, p16, p17 (rechts), p20, p21
(onder), p23. Harold van der Meer
p7. Marjon Schultinga p15, p19.
Mark Schuurman p9. Heleen
Strockmeijer p18, Meijco van Velzen
p17, p21. Bianca p14.

Illustraties

Laura de Lange p7, p23.

Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen

Beatrixstraat 13
9541 CC
Vlagtwedde

0597 72 69 66
info@anog.nl
www.anog.nl

IBAN NL49RABO038.26.52.630

KVK 02081153

BTW NL81244797B01

